

Vergaderjaar 2023–2024

30 252

Toekomstvisie agrarische sector

28 625

**Herziening van het Gemeenschappelijk
Landbouwbeleid**

Nr. 166

**BRIEF VAN DE MINISTER VAN LANDBOUW, NATUUR EN
VOEDSELKwaliteit**

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 3 april 2024

Jonge landbouwers zijn essentieel voor een veerkrachtige en duurzame landbouw: zij zorgen voor de continuïteit en toekomstbestendigheid van de Nederlandse landbouw. In het regeerakkoord van het kabinet Rutte III was om deze reden dan ook opgenomen dat er een bedrijfsovernamefonds komt waaruit jonge boeren worden ondersteund om de overname van het gezinsbedrijf en investeringen in innovatie te financieren. Hiervoor was in totaal € 75 mln. gereserveerd. In overleg met het NAJK is er destijds voor gekozen om € 11 mln. te reserveren voor het ontwikkelen en opzetten van een kenniscentrum bedrijfsovername en € 64 mln. voor het opzetten van een nieuwe Garantieregeling Vermogensversterkend Krediet.

Nog altijd bemoeilijken verschillende factoren de overname of start van een landbouwbedrijf door juist deze groep. Het Nationaal Strategisch Plan van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB-NSP) is per 1 januari 2023 ingegaan. Dit GLB-NSP zet expliciet in op generatievernieuwing in de Nederlandse landbouw. Het GLB-instrumentarium is erop gericht om agrarisch ondernemerschap voor jongeren aantrekkelijk te maken. Met deze brief informeer ik uw Kamer over de te verwachten openstellingen van subsidiemaatregelen voor jonge landbouwers. Speciale aandacht hierbij krijgt de «subsiemodule voor de vestiging van jonge landbouwers», die per 3 juni 2024 in Nederland voor het eerst opgesteld zal worden.

Jonge landbouwers en het GLB-NSP

Generatievernieuwing op het boeren erf is belangrijk voor de toekomstige sociale, economische en ecologische duurzaamheid van plattelandsgebieden, de voedselzekerheid en strategische autonomie in Nederland en in de Europese Unie. Daarom hebben instrumenten voor generatiever-

nieuwing een belangrijke plek in het GLB-NSP. Aankomende boeren hebben een duidelijke behoefte aan ondersteuning bij bedrijfsovername of het starten van een bedrijf. De start of overname is voor veel jonge boeren een grote drempel doordat bedrijven een relatief grote aankoopssom kennen (deels door grondwaarde) maar tegelijkertijd een lage rentabiliteit. Om de financieringslast te verlagen is daarom de nieuwe interventie «Vestigingssteun voor jonge landbouwers» in het GLB-NSP opgenomen. Hiermee kunnen jonge boeren en tuinders een subsidie krijgen bij vestiging waarmee juist in de fase direct na de bedrijfs-overname financiële ondersteuning geboden wordt.

Subsidie voor de vestiging van jonge landbouwers

De eerste openstelling van de subsidiemodule voor de vestiging van jonge landbouwers zal plaatsvinden van 3 juni tot en met 2 augustus 2024. De regeling heeft tot doel jonge landbouwers financieel te ondersteunen in de periode dat zij een bedrijf (gedeeltelijk) starten of overnemen. Met de subsidie wordt beoogd het moment van bedrijfs-overname door jonge boeren in de tijd naar voren te halen en de financieringslast te verlagen. Dit om generatievernieuwing in de landbouw te stimuleren en bij te dragen aan het bredere doel van een vitale, toekomstbestendige en duurzame landbouw. Om in aanmerking te komen voor een subsidiebedrag worden aanvragers gevraagd om onder meer een getekend en van datum voorzien overnamedocument en een bedrijfsplan te overleggen. In het bedrijfsplan worden voor tenminste een periode van vijf jaar verwachte mijlpalen beschreven. Het is van belang dat uit het bedrijfsplan blijkt, dat de jonge ondernemer heeft nagedacht over de toekomstige gewenste ontwikkeling van het bedrijf, zowel vanuit economisch als ecologisch oogpunt. Gevraagd wordt daarom in het bedrijfsplan aandacht te besteden aan klimaatverandering en duurzame energie, efficiënt beheer van natuurlijke hulpbronnen en bescherming van de biodiversiteit. Deze regeling verenigt hiermee meerdere belangrijke duurzaamheidsdoelen in zich. Voor de ontwikkeling van de subsidiemodule voor de vestiging van jonge landbouwers heeft overleg plaatsgevonden met diverse belanghebbenden, waaronder het Nederlands Agrarisch Jongeren Kontakt (NAJK).

Ondanks verlate openstelling van de regeling kunnen ook bedrijfsovernames die ná 1 januari 2023 maar voor de openstelling hebben plaatsgevonden in aanmerking komen voor een subsidiebedrag. Dit om te voorkomen dat jonge landbouwers tussen wal en schip vallen. Wel is het belangrijk dat de jonge landbouwer bij de subsidieaanvraag voldoet aan de leeftijdvereiste.

De komende jaren zijn er meerdere openstellingen van de subsidiemodule voor de vestiging van jonge landbouwers voorzien. Voor de GLB-periode 2023–2027 is in totaal € 237,65 mln. beschikbaar. Dit budget bestaat zowel uit Europese (€ 74,65 mln.) als nationale middelen. Voor de nationale cofinanciering heeft het kabinet tijdens de augustusbesluitvorming besloten € 100 mln. uit het Transitiefonds beschikbaar te maken voor de subsidiemodule voor de vestiging van jonge landbouwers (19 september 2023, Kamerstuk 30 252, nr. 128). Ik vind het van groot belang dat bedrijfsovername door jonge boeren gestimuleerd wordt. Daarom ben ik voornemens, in lijn met de wens van de Kamer, om de resterende middelen van het VVK (€ 63 mln.¹) toe te voegen als aanvullende nationale financiering aan de subsidiemodule voor de vestiging van jonge

---

¹ € 1 mln. van de € 64 mln. blijft achter voor mogelijke verliesdeclaraties, waardoor € 63 mln. vrijvalt.

landbouwers. Hiermee geef ik gehoor aan amendement Vedder (31 januari 2024, Kamerstuk 36 410 XIV, nr. 31).

Voor de eerste openstelling zal het openstellingsbudget € 75 mln. bedragen, wat neerkomt op een bedrag van € 80.000 per aanvrager. De uitvoering van de regeling wordt verzorgd door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). De communicatie over de openstellingen zal worden uitgevoerd door de RVO, het Ministerie van LNV, de Regieorganisatie GLB en het NAJK.

Samenwerking voor generatievernieuwing

Vanuit het GLB wordt naast de subsidiemodule voor de vestiging van jonge landbouwers gewerkt aan de ontwikkeling van een andere nieuwe interventie, die gericht is op het bieden van perspectief voor jonge landbouwers in Nederland. De subsidie voor «Samenwerken aan generatievernieuwing» zet in op de fase voorafgaand aan agrarisch ondernemerschap. Doel van de interventie is het stimuleren van jonge landbouwers en zij-instromers om agrarisch ondernemer te worden. Samenwerkingsverbanden kunnen subsidie aanvragen voor projecten waarin gewerkt wordt aan het uittesten van vernieuwende concepten die landbouwgrond toegankelijker maken voor (potentiële) jonge landbouwers. Voor deze interventie is € 1,25 mln. beschikbaar gesteld in de GLB-periode 2023–2027. Dit budget wordt verspreid over meerdere openstellingen. De projectomvang zal tussen de € 25.000 en € 125.000 bedragen. Een eerste openstelling is thans voorzien voor eind 2024.

Overig instrumentarium vanuit het GLB en nationaal Kenniscentrum

Gelet op het belang van generatievernieuwing is in het GLB-NSP bij de interventie «Productieve investeringen» een «top-up» voor jonge landbouwers beschikbaar.

Anders dan in de voorgaande GLB-periode zal er geen aparte investeringsregeling voor jonge landbouwers worden opengesteld, maar zal voor jonge boeren het subsidiepercentage verhoogd worden met 15% (van 40% voor reguliere aanvragen naar 55%). De openstellingen voor deze interventie worden (grotendeels) gedaan door provincies. Zij kunnen daarmee ook specifiek in hun gebied jonge landbouwers extra ondersteunen.

Jonge landbouwers die onder de vorige GLB-periode aanspraak konden maken op de «aanvullende inkomenssteun» vanuit het Europese Landbouw- en Garantiefonds (ELGF, eerste pijler van het GLB), krijgen deze in de huidige GLB-periode uitbetaald totdat de standaardperiode van vijf jaar is volgemaakt. Dit laatste juist vanwege stabiliteit in beleid en vertrouwen in de overheid. Deze maatregel wordt in de huidige periode niet meer opengesteld. De verwachting is dat de interventie subsidiemodule voor de vestiging van jonge landbouwers en de GLB-interventies Samenwerking aan generatievernieuwing en Productieve investeringen meer effectief zijn met het oog op het behalen van de doelen van het nieuwe GLB-NSP en tegelijk bijdragen aan een redelijk inkomen.

Naast de GLB-inzet heeft mijn ministerie eerder het Nationaal Regieorgaan Praktijkgericht Onderzoek SIA gevraagd om een programma duurzame bedrijfsovername in te richten. Het programma heeft tot doel om kennis over bedrijfsovernames te vergroten en praktische tools te ontwikkelen om zo het bedrijfsovernameproces te verbeteren. Dit om het toekomstperspectief van jonge boeren en het continuïteitsperspectief van gezinsbedrijven te vergroten en daarmee een bijdrage te kunnen leveren

aan het behoud van de vitaliteit en leefbaarheid van het platteland en het stimuleren van innovatie op het boerenerf. De in dit programma ontwikkelde kennis wordt benut in het onderwijs en in een Kenniscentrum Bedrijfsovername. Het NAJK is in gesprek met LNV over de vormgeving van het Kenniscentrum Bedrijfsovername. Ik ondersteun dit initiatief voor een goede begeleiding rondom bedrijfsovername, dat aansluit bij mijn doelstelling om het bedrijfsovernameproces te versoepelen en het ondernemerschap van de startende agrarische ondernemer te versterken.

Tot slot zet ik, naast het GLB instrument Samenwerking aan generatienieuwing, ook in op samenwerking met partijen die een rol spelen in leren en ontwikkelen. We gaan met het onderwijs, het bedrijfsleven en agrarische adviesdiensten in gesprek over hoe we, via het onderwijs, Leven Lang Ontwikkelen en adviseurs op het erf, de juiste kennis en vaardigheden aan jonge en toekomstige landbouwers kunnen meegeven om de kans op een succesvolle bedrijfsovername of het starten van een nieuw bedrijf te vergroten.

Evaluatie Vermogensversterkend Krediet (VVK)

Het VVK was bedoeld als een instrument waarbij jonge boeren een borgstelling konden krijgen op een achtergestelde lening voor additionele investeringen meteen aansluitend op een bedrijfsovername. Dit instrument is geëvalueerd door Andersson Elffers Felix (AEF); het evaluatierapport is hier bijgevoegd. Uit dit evaluatierapport blijkt dat sinds 1 januari 2020 er slechts zeven maal in drie jaar tijd door jonge boeren gebruik is gemaakt van het VVK; dat is veel minder dan verwacht. De belangrijkste conclusies uit het evaluatierapport luiden dat een aanvullende lening voor extra investeringen niet aansluit op waar de ondernemer die net een bedrijf heeft overgenomen mee bezig is en dat in de meeste net overgenomen bedrijven er geen gebrek aan financiële zekerheden onder het bedrijf is. Voor het stimuleren van bedrijfsovernames is ander instrumentarium gewenst. Daarom is besloten om deze module binnen het Borgstellingskrediet te beëindigen.

Tot slot

Jonge landbouwers spelen een sleutelrol in een toekomstbestendige en duurzame landbouw. Het grote belang dat ik hieraan hecht is de reden dat ik mij blijf inzetten voor verschillende vormen van steun aan deze doelgroep.

De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit,
P. Adema